

MAREK ROCKI *

O potencjalnych zadaniach środowiskowych komisji akredytacyjnych – polemika z projektem Strategii Rozwoju Szkolnictwa Wyższego

Pod koniec października zeszłego roku przedstawiony został projekt Strategii Rozwoju Szkolnictwa Wyższego w Polsce do 2035 r. Projekt prezentowany jest na stronie internetowej Ministerstwa¹, a towarzyszą mu jako odrębne dokumenty: diagnoza, analiza SWOT i koncepcja wskaźników realizacji celów strategicznych. Ministerstwo zaprasza do nadsyłania uwag, ale organizowane były też konsultacje „otwarte” w kilku ośrodkach akademickich.

Wśród wielu istotnych dla systemu szkolnictwa wyższego problemów wskazano między innymi na niewydolność systemu akredytacji².

We wspomnianych dokumentach w tym kontekście pojawia się Polska Komisja Akredytacyjna (PKA) oraz środowiskowe komisje akredytacyjne. Dla przypomnienia, historia akredytacji środowiskowej zaczęła się już w 1993 r. od powołania komisji przez Stowarzyszenie Edukacji Menedżerskiej FORUM³ (por. Chmielecka, 2015). Niedługo potem zaczęły być tworzone tak zwane środowiskowe komisje akredytacyjne. Działały one w różnej formie prawnej, a powoływane były (*de facto*) przez Konferencje Rektorów poszczególnych branż: 1997 – uczelnie medyczne, 1998 – uniwersytety oraz uczelnie pedagogiczne, 1999 – AWF-y, 2000 – uczelnie ekonomiczne, 2001 – uczelnie rolnicze, techniczne, artystyczne. Komisja zajmująca się kierunkami ekonomicznymi funkcjonowała w ramach działalności Fundacji Promocji i Akredytacji Kierunków Ekonomicznych (FPAKE), powołanej przez Konferencję Rektorów Uczelni Ekonomicznych (KRUE). Warto dodać, że jako jedyna spośród komisji środowiskowych rozpoczęła ona aktywność poza gronem uczelni założycieli, to znaczy akredytację FPAKE uzyskało kilka uczelni

* Prof. dr hab. Marek Rocki (roma@sgh.waw.pl), Instytut Rozwoju Gospodarczego, Szkoła Główna Handlowa

¹ <https://www.gov.pl/web/nauka/strategia-rozwoju-szkolnictwa-wyzszego>

² Rozumianego szeroko, to znaczy jako akredytacja *ex post* oznaczającego ocenę jakości kształcenia, a jako akredytacja *ex ante* oznaczającego opiniowanie wniosków o utworzenie kierunku studiów.

³ Por. Chmielecka E. (2015) Europejskie Standardy i Wskazówki zapewniania jakości w szkolnictwie wyższym a polski model akredytacji; *Edukacja Ekonomistów i Menedżerów*, 2 (36).

niepublicznych. Działania komisji środowiskowych wygasły – poza komisją powołaną dla uczelni technicznych – po utworzeniu PKA.

Wśród wspomnianych wyżej wskaźników⁴ realizacji celów strategicznych jako proponowane działania – rekomendacje zapisano: *Uregulowanie zasad działania komisji środowiskowych w ramach dziedzin lub dyscyplin, z uwzględnieniem ich umocowania w systemie zapewniania jakości zgodnym ze standardami europejskimi*. Jednocześnie jako miernik realizacji tego działania wskazano⁵: *Liczba aktywnych środowiskowych komisji akredytacyjnych działających w Polsce w ramach konferencji rektorów*.

W powyższym zapisie tego nie sprecyzowano, ale jak rozumiem chodzi o ESG – Standardy i wskazówki dotyczące zapewnienia jakości w Europejskim Obszarze Szkolnictwa Wyższego⁶. Jak się w praktyce okazuje, kluczowy dla działania komisji akredytacyjnych jest standard 3.3.: *Agencje powinny być niezależne i działać w sposób autonomiczny. Powinny w pełni odpowiadać za swe działania i rezultaty tych działań, nie podlegając wpływom osób trzecich*.

Warto skomentować te standardy w kontekście doświadczeń komisji środowiskowych. Jak pisał prof. Marek Wąsowicz w artykule *UKA 1997–2017. In memoriam*⁷ Uniwersytecka Komisja Akredytacyjna nie uzyskała członkostwa w ENQA⁸ (inaczej mówiąc nie uzyskała pozytywnej oceny ENQA) z powodu braku niezależności. W raporcie z audytu przeprowadzonego w 2008 r. wskazano bowiem, że organizacyjna i merytoryczna zależność UKA od Konferencji Rektorów Uniwersytetów Polskich jest zbyt duża, by uznać UKA za instytucję w pełni niezależną. Tak więc nie jest możliwe spełnienie oczekiwań Autorów projektu Strategii, by komisje działające „w ramach konferencji rektorów” miały charakter zgodny ze standardami europejskimi. Co więcej, podobne oczekiwania co do instytucji oceniających jakość kształcenia ma National Committee on Foreign Medical Education and Accreditation (NCFMEA), czyli komisja wyodrębniona w Departamencie Edukacji USA zajmująca się kształceniem na kierunku lekarskim. W tym przypadku chodzi także o oczekiwania zbieżne z europejskim standardem 3.2.: *Agencje powinny działać w oparciu o ustalone podstawy prawne i powinny być formalnie uznawane przez właściwe organy publiczne jako agencje zapewniania jakości*. To z tego powodu nie Komisja Akredytacyjna Uczelni Medycznych (KAUM)

⁴ W punkcie B.1.2.

⁵ Punkt B.1.2.3.

⁶ Por. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG). (2015). Brussels, Belgium.

⁷ „Forum Akademickie” 5/2017

⁸ ENQA: European Association for Quality Assurance in Higher Education, dawniej: European Network for Quality Assurance in Higher Education (Europejska Sieć na rzecz Zapewniania Jakości w Szkolnictwie)

powołana przez Konferencję Rektorów Uczelni Medycznych, ale PKA została poddana ocenie i uzyskała akceptację dla standardów NCFMEA. Oceny KAUM (niemające skutków prawnych, bo „rektorzy” nie mogą odebrać praw do kształcenia), tak jak i oceny innych komisji środowiskowych nie spełniały tego standardu, gdyż z natury rzeczy oceny komisji środowiskowych dokonywane są na wniosek uczelni zainteresowanej (w domyśle: oczekującej pozytywnej oceny).

Trzeba tu dodać, że ostatnia ocena ENQA z 2023 r. przeprowadzona w PKA za niekorzystne dla autonomii Komisji uznała odwołanie przewodniczącego PKA przez ministra. W raporcie z poprzedniej oceny PKA (w 2018 r.) wskazano natomiast na brak przejrzystych procedur powoływania członków PKA przez ministra. Tak więc, jeśli zastrzeżenia ENQA budzi zależność PKA od ministra, to o ileż silniejsze będą (były) zależności komisji środowiskowych od rektorów.

Istnieją jednak pola działań nieobjęte kompetencjami PKA, a ważne dla uczelni. Po pierwsze, ocena kompleksowa⁹ (w jej obecnym kształcie) nie obejmuje studiów podyplomowych, ważnych zarówno z punktu widzenia podnoszenia i poszerzania kwalifikacji osób z wykształceniem wyższym, jak i z punktu widzenia finansów wielu uczelni. Jak sądzę, także oferta szkół doktorskich w zakresie kształcenia powinna być objęta oceną PKA lub wyspecjalizowanych agencji (czytaj: komisji środowiskowych), a nie Komisji Ewaluacji Nauki (KEN). Z zakresu ocen KEN (por. Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 27 września 2021 r. w sprawie ewaluacji jakości kształcenia w szkole doktorskiej) jasno wynika, że chodzi o kształcenie, a przecież głównym polem działania KEN jest jakość działalności naukowej (obok sporządzania wykazu wydawnictw i czasopism). Warto tu przypomnieć, że wcześniejsza ocena instytucjonalna PKA (zniesiona w 2016) obejmowała studia podyplomowe i doktoranckie.

Po drugie, działania PKA (ocena *ex ante*) z natury rzeczy nie obejmują nowych kierunków tworzonych przez uczelnie autonomiczne¹⁰. Jednocześnie, jak wskazują analizy PKA, takie właśnie kierunki nie posiadają także oceny *ex post*. Tak więc wstępna ocena dokonywana przez komisję środowiskową mogłaby być pomocna w unikaniu błędów, o których świadczą dane z ogólnopolskiego systemu monitorowania ekonomicznych losów absolwentów¹¹.

⁹ Przypomnijmy, że PKA prowadzi oceny programowe, czyli dotyczące poszczególnych kierunków studiów, a zgodnie z obecną Ustawą ma prowadzić oceny kompleksowe dotyczące całych uczelni. Formalnie oceny kompleksowe powinny być prowadzone od dawna, ale rozporządzenie w ich sprawie wydano dopiero w tym roku.

¹⁰ Na podstawie artykułu 53, ust. 7 i 8 Ustawy. Zgodnie z danymi PKA jest to 2714 kierunków.

¹¹ Por. Rocki M. *Kierunki atypowe: szansa czy ślepa ścieżka?* Humanities and Social Sciences, vol. XXIII, 25 (2/2018), April – June 2018, DOI: 10.7862/rz.2018.hss.30; Rocki M. *Absolwenci kierunków atypowych na rynku pracy w pięć lat po ukończeniu studiów*, e-Mentor, 1/2024, DOI 10.15219/em103.1645

Podsumowując, powołana (reaktywowana) przez Konferencję Rektorów Uczelni Ekonomicznych środowiskowa komisja akredytacyjna, działająca w ramach Fundacji Promocji i Akredytacji Kierunków Ekonomicznych, może odegrać pozytywną rolę w podnoszeniu jakości kształcenia ekonomicznego.

**O potencjalnych zadaniach środowiskowych
komisji akredytacyjnych – polemika z projektem Strategii
Rozwoju Szkolnictwa Wyższego**

W artykule omawiany jest problem akredytacji środowiskowej wskazany w projekcie Strategii Rozwoju Szkolnictwa Wyższego w Polsce do 2035 r. jako jeden z ważnych w kontekście niewydolności polskiego systemu akredytacji. Wskazano, dlaczego nie jest realna do wdrożenia propozycja autorów strategii, by komisje środowiskowe spełniały standardy europejskie. Jednocześnie wskazano aktywności, które powinny być objęte działaniami tych komisji w uzupełnieniu działań PKA.

Słowa kluczowe: jakość kształcenia, akredytacja, akredytacja środowiskowa

**On the potential environmental tasks of accreditation
committees – a polemic with the draft Strategy
for the Development of Higher Education**

This article discusses the issue of peer accreditation, identified in the draft Strategy for the Development of Higher Education in Poland until 2035 as one of the key challenges in addressing the inefficiencies of the Polish accreditation system. It explains why the strategy's authors' proposal to have peer committees meet European standards is unrealistic. It also identifies the activities that should be covered by these committees, complementing those of the Polish Accreditation Committee.

Key words: quality of education, accreditation, peer accreditation